

فصل یازدهم

بودجه و برنامه‌های مالی دولت

۱۱-۱- الزامات بودجه ۱۳۸۴

قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور به عنوان اولین قانون بودجه برنامه چهارم توسعه (۸۸-۱۳۸۴) در چارچوب برنامه مذکور و بدون استقراض از سیستم بانکی تهیه و تنظیم گردید. مبنای تهیه لایحه بودجه سال ۱۳۸۴ در سطح کلان و در بخش‌های اقتصادی جهت‌گیری‌های اساسی و راهبردهای عملی برنامه چهارم توسعه کشور بود. طبق بخشنامه بودجه سال ۱۳۸۴، الزامات اساسی زیر در تهیه و تنظیم بودجه سال ۱۳۸۴ مد نظر قرار گرفت:

- **بسترسازی برای رشد سریع اقتصادی** از طریق ایجاد حساب ذخیره ارزی حاصل از عواید نفت در چارچوب ماده (۱) قانون برنامه چهارم توسعه^(۱)، برقراری انضباط مالی و بودجه‌ای در جهت تامین اعتبارات هزینه‌ای دولت حتی‌المقدور از منابع غیر نفتی و ممنوعیت تامین کسری بودجه از طریق استقراض از بانک مرکزی در اجرای ماده (۲) قانون برنامه چهارم توسعه^(۲)، تخصیص منابع مالی بودجه سال ۱۳۸۴ با توجه به برآوردهای مربوط به ارتقای بهره‌وری کل عوامل تولید و تخصیص آنها در راستای مفاد ماده (۵) قانون برنامه چهارم توسعه، تسهیل و تداوم خصوصی‌سازی از طریق فراهم کردن فرصت‌ها و شرایط برابر با بخش دولتی و ایجاد بسترهای مناسب، کاهش حداقل ۳ درصدی فعالیت‌های تصدی‌گری دستگاه‌های اجرایی نسبت به سال ۱۳۸۳ در راستای اجرای بند (ب) ماده (۱۴۵) قانون برنامه چهارم توسعه، کاهش ۲۰ درصدی سقف استفاده از تسهیلات تکلیفی نسبت به سال ۱۳۸۳ و تلاش در جهت کاهش حجم بدهی‌های دولت به سیستم بانکی.

- **تعامل فعال با اقتصاد جهانی و رقابت‌پذیری اقتصادی** از طریق اعمال سیاست‌ها و راهکارها برای توسعه صادرات غیر نفتی با اولویت خدمات فنی و مهندسی، تلفیق بخشی از منابع جایزه صادراتی با منابع سیستم بانکی جهت افزایش تسهیلات ارزان به صادرکنندگان، تامین مابه‌التفاوت قیمت خرید و فروش کالاهایی که به طور انحصاری توسط دولت به مردم داده می‌شود و تحکیم رقابت‌پذیری ملی.

- **توسعه مبتنی بر دانایی** از طریق استقرار نظام جامع توسعه پژوهش و فن‌آوری کشور، برابرسازی فرصت‌های آموزشی، بهبود کیفیت آموزش در تمام مقاطع آموزشی، توسعه ظرفیت تولید آمار و ارتقای کیفیت آمار و اطلاع‌رسانی آماری.

۱- مطابق ماده (۱) قانون برنامه چهارم توسعه، به منظور ایجاد ثبات در میزان استفاده از عواید ارزی حاصل از نفت در برنامه چهارم توسعه و تبدیل دارایی‌های حاصل از فروش نفت به دیگر ذخایر و سرمایه‌گذاری و فراهم کردن امکان تحقق فعالیت‌های پیش‌بینی شده در برنامه، دولت مکلف به ایجاد «حساب ذخیره ارزی حاصل از عواید نفت» گردید. حکم این ماده در تداوم ماده (۶۰) قانون برنامه پنج‌ساله سوم (۸۳-۱۳۷۹) بود.

۲- مطابق ماده (۲) قانون برنامه چهارم توسعه، به منظور برقراری انضباط مالی و بودجه‌ای طی سال‌های برنامه، دولت مکلف است سهم اعتبارات هزینه‌ای تامین شده از محل درآمدهای غیر نفتی دولت را به گونه‌ای افزایش دهد که تا پایان برنامه چهارم، اعتبارات هزینه‌ای دولت به طور کامل از طریق درآمدهای مالیاتی و سایر درآمدهای غیر نفتی تامین گردد و تامین کسری بودجه از طریق استقراض از بانک مرکزی و سیستم بانکی ممنوع است.

- توسعه پایدار و توازن منطقه‌ای از طریق تاکید و تسریع در ارائه سیاست توازن منطقه‌ای در کلیه بخش‌های اقتصادی، تهیه بودجه استان‌ها با رعایت مواد (۷۹) و (۸۲) قانون برنامه چهارم توسعه (در راستای تمرکززدایی از بودجه) و ارتقای شاخص‌های توسعه روستایی و عشایری.

- سلامت، امنیت انسانی و سلامت اجتماعی از طریق اجرای نظام جامع رفاه و تامین اجتماعی، اختصاص منابع حاصل از هدمند کردن یارانه‌ها جهت اجرای برنامه‌های رفاه اجتماعی و طراحی و استقرار نظام جامع مدیریت خدمات درمانی کشور.

- توسعه فرهنگی از طریق تقویت نقش مشارکتی بخش‌های غیر دولتی در زمینه تولید و عرضه کالاها و خدمات فرهنگی، هنری، ورزشی و دینی، ساماندهی امور جوانان و ارتقای سطح مشارکت آنها در توسعه کشور.

- امنیت ملی و امور قضایی از طریق تقویت مبانی جامعه مدنی، توسعه مشارکت نهادهای مدنی و نهادهای داوری غیر دولتی، تمرکز در سیاست‌گذاری امور اتباع خارجی و مهاجران و ساماندهی سیاست خارجی کشور در راستای بهره‌مندی از بازارهای جهانی.

- نوسازی دولت و ارتقای اثربخشی حاکمیت از طریق کاهش اندازه دولت، تمرکززدایی از حوزه‌های اداری و اجرایی در مدیریت کشور، کاهش سهم بودجه عمومی دولت و بودجه شرکت‌های دولتی از تولید ناخالص داخلی به میزان ۲ درصد نسبت به سال ۱۳۸۳، آغاز بودجه‌نویسی عملیاتی حداقل در یک تا دو دستگاه اجرایی، کاهش تعداد کارکنان دستگاه‌های اجرایی حداقل به میزان یک درصد نسبت به سال ۱۳۸۳، ممنوعیت ایجاد و اداره هرگونه مهمانسرا، زائرسرا، مجتمع مسکونی، رفاهی و درمانی و پرداخت یارانه مستقیم به کارکنان دستگاه‌های اجرایی.

۱۱-۲- کلیات اجرای بودجه

در قانون بودجه سال ۱۳۸۴، قیمت نفت خام صادراتی محتاطانه و در حد ۲۸ دلار به ازای هر بشکه تعیین شد. قیمت مذکور در سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ معادل ۲۱ دلار بود. در این سال نیز همانند سال‌های برنامه سوم مزاد و جوه ارزی حاصل از صدور نفت خام مطابق با ساز و کار پیش‌بینی شده در ماده (۱) قانون برنامه چهارم به «حساب ذخیره ارزی حاصل از عواید نفت» واریز گردید تا در جهت مقابله با نوسانات احتمالی ناشی از کاهش درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفت خام و جلوگیری از آثار انبساطی و جوه مذکور بر بودجه دولت به کار گرفته شود.

در سال مورد بررسی، بودجه کل کشور بر پایه نرخ ارز محاسباتی هر دلار ۹۰۹۵ ریال تنظیم گردید؛ البته دریافت‌ها و پرداخت‌های ارزی بودجه طی سال ۱۳۸۴ بر مبنای نرخ رایج ارز در بازار بین بانکی به طور متوسط ۸۹۲۶/۶ ریال به ازای هر دلار تسعیر و به حساب‌های خزانه‌داری کل واریز گردید. همچنین مقرر شد به منظور جلوگیری از افزایش قیمت کالاهای اساسی و خدماتی که ارز مورد نیاز آنها قبلاً با نرخ دولتی تامین می‌شده است، معادل ریالی مابه‌التفاوت نرخ ارز ۹۰۹۵ ریال و ۱۷۵۰ ریال به ازای هر دلار با اختصاص ردیف جداگانه‌ای با عنوان «مابه‌التفاوت نرخ ارز کالاهای یارانه‌ای» تامین گردد.

براساس قانون و متمم‌های بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور، درآمدهای مصوب شامل درآمدهای مالیاتی و سایر درآمدهای بودجه عمومی دولت (به استثنای درآمدهای اختصاصی و با احتساب رقم مصوب شفاف‌سازی حامل‌های انرژی) و پرداخت‌های هزینه‌ای مصوب (به استثنای پرداخت‌های اختصاصی و با احتساب رقم مصوب یارانه حامل‌های انرژی) به ترتیب معادل ۴۶۹۰۴۵/۳ و ۶۱۳۰۶۱/۷ میلیارد ریال بود. در نتیجه تراز عملیاتی مصوب با ۱۴۴۰۱۶/۴ میلیارد ریال کسری مواجه بود. همچنین دریافتی‌ها و پرداختی‌های مصوب از محل واگذاری و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (بدون دریافت‌ها و پرداخت‌های اختصاصی) در سال مورد بررسی به ترتیب ۱۹۷۳۱۳/۴ و ۱۳۸۴۰۹/۰ میلیارد ریال بود. بدین ترتیب، مجموع تراز عملیاتی و خالص واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای مصوب با ۸۵۱۱۲/۰ میلیارد ریال کسری مواجه بود که مقرر گردید کسری مزبور از محل خالص واگذاری دارایی‌های مالی که بخش عمده آن از محل برداشت از حساب ذخیره ارزی و وصولی از محل واگذاری شرکت‌های دولتی بود، تامین مالی گردد.

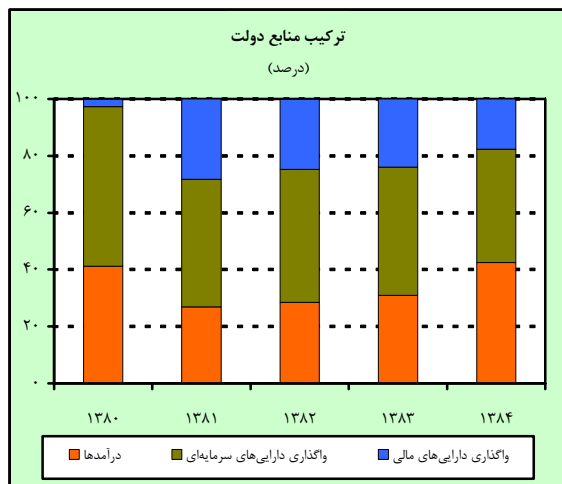
کادر شماره ۴ - متمم‌های بودجه سال ۱۳۸۴

طبق متمم اول بودجه سال ۱۳۸۴ (قانون اصلاح ماده (۳) و جداول شماره (۴) و (۸) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و متمم بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور) که در تاریخ ۱۳۸۴/۱۰/۲۸ به تأیید شورای نگهبان رسید، رقم مربوط به وجوه حاصل از فروش نفت خام در قانون بودجه سال مذکور و جدول شماره (۴) قانون برنامه چهارم توسعه ۴۲۴۴۴ میلیارد ریال افزایش یافت. از محل افزایش مذکور، ۲۳۵۶۴ میلیارد ریال بابت یارانه واردات بنزین، ۳۱۸۰ میلیارد ریال بابت مسکن روستایی، ۵۷۰۰ میلیارد ریال بابت یارانه گندم و ۱۰۰۰۰ میلیارد ریال نیز بابت تأمین برق اختصاص یافت. همچنین دولت موظف شد از محل ۷/۳ درصد موضوع تبصره (۱۱) قانون بودجه سال ۱۳۸۴ به ترتیب مبلغ ۸۶۰۰ و ۴۵۰۰ میلیارد ریال به حساب درآمدهای عمومی واریز و به منظور تأمین آب آشامیدنی روستاها، آسفالت راه‌های روستایی، کمک به سرانه دانش‌آموزان و کمک به مستمری و درمان افراد تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی و بهزیستی و احداث شبکه آبیاری و زهکشی اختصاص دهد. بنابراین طبق متمم اول بودجه سال ۱۳۸۴، منابع و مصارف مصوب بودجه عمومی دولت در سال ۱۳۸۴ به میزان ۵۵۵۴۴ میلیارد ریال نسبت به ارقام مصوب اولیه طبق جدول زیر افزایش یافت.

منابع و مصارف متمم اول بودجه سال ۱۳۸۴	
(میلیارد ریال)	
منابع	
۴۲۴۴۴	مازاد نفت خام
۱۳۱۰۰	انتقالی از محل ۷/۳ درصد سهم شرکت نفت از ارزش نفت خام تولیدی
مصارف	
۲۳۵۶۴	واردات بنزین
۳۱۸۰	مقاوم‌سازی مسکن روستایی
۵۷۰۰	یارانه گندم
۱۰۰۰۰	تأمین برق
۸۶۰۰	آب آشامیدنی روستایی و ... (۱)
۴۵۰۰	کمیته امداد و بهزیستی و ... (۲)
۵۵۵۴۴	منابع = مصارف

- ۱- موارد دیگر شامل راه‌های روستایی، کمک به سرانه دانش‌آموزان، توسعه ناوگان حمل و نقل شهری، خرید تجهیزات فنی صدا و سیما، بهسازی روستاها از طریق بنیاد مسکن و کمک به بیماری‌های صعب‌العلاج و مادام‌العمر از طریق وزارت بهداشت می‌باشد.
- ۲- موارد دیگر شامل احداث شبکه آبیاری و زهکشی، تأمین زیان ناشی از منع دریافت حق‌النظاره آب کشاورزی توسط شرکت‌های منطقه‌ای استان‌ها، تأمین کسری اعتبارات هزینه‌ای سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای و مواد و تجهیزات پژوهشی دانشگاه‌ها می‌باشد.

طبق متمم دوم بودجه سال ۱۳۸۴ (قانون متمم قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور) که در تاریخ ۱۳۸۴/۱۱/۱۲ به تأیید شورای نگهبان رسید، به منظور تأمین کسری اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های اجرایی در زمینه پرداخت به هنگام حقوق و مزایا، عیدی، دیون سال‌های گذشته و سایر هزینه‌های پرسنلی کارکنان شاغل و بازنشسته و موظف و تأمین کسری یارانه‌ها، ۴۶۸۲۴ میلیارد ریال به درآمدهای مندرج در قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور اضافه شد. تمامی این درآمدها دارای منشأ ارزش نفت خام تولیدی کشور بودند (مبلغ ۴۳۹۸ میلیارد ریال از محل منابع موضوع بند (ب) تبصره (۱۱)، مبلغ ۱۳۷۴۴ میلیارد ریال از محل مالیات عملکرد شرکت ملی نفت و مبلغ ۲۸۶۸۲ میلیارد ریال تحت عنوان سود علی‌الحساب شرکت ملی نفت ایران). از محل افزایش‌های مذکور، ۳۵۸۵۱ میلیارد ریال بابت تأمین هزینه‌های پرسنلی و ۱۰۹۷۳ میلیارد ریال بابت کسری یارانه‌ها اختصاص یافت. با احتساب رقم جمعی - خرجی تبصره (۵) متمم فوق به مبلغ ۲۰۰۳ میلیارد ریال (موضوع بدهی شرکت‌های آب و فاضلاب، برق و گاز به دولت و بدهی نیروهای نظامی و انتظامی به شرکت‌های فوق)، منابع مصوب بودجه سال ۱۳۸۴ در مجموع ۴۸۸۲۷ میلیارد ریال و مصارف مصوب بودجه ۶۰۳۸۶/۵ میلیارد ریال افزایش یافت. به این ترتیب، مازاد مصارف نسبت به منابع به مبلغ ۱۱۵۵۹/۵ میلیارد ریال از محل «صرفه‌جویی ضمن اجرای بودجه» تأمین و در جداول وضع مالی دولت، به سرجمع منابع افزوده گردید.

ترکیب منابع بودجه مصوب دولت در سال ۱۳۸۴ (با احتساب رقم مصوب شفاف‌سازی قیمت حامل‌های انرژی و به استثنای درآمدها و هزینه‌های اختصاصی) شامل ۵۹/۱ درصد از محل درآمدها، ۲۴/۹ درصد از محل واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و ۱۴/۶ درصد از محل واگذاری دارایی‌های مالی بود. ترکیب مصارف بودجه مصوب دولت نیز در این سال (با احتساب رقم مصوب یارانه حامل‌های انرژی) شامل ۷۷/۳ درصد بابت پرداخت‌های هزینه‌ای، ۱۷/۴ درصد بابت تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و ۵/۳ درصد بابت تملک دارایی‌های مالی بود.

کادر شماره ۵ - شفاف‌سازی قیمت (یارانه) حامل‌های انرژی

به موجب بند (ح) تبصره (۱۱) قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور، شرکت‌های برق منطقه‌ای، شرکت مدیریت شبکه برق ایران و شرکت مادر تخصصی تولید، انتقال و توزیع نیروی برق ایران (توانیر) موظف شدند در سال ۱۳۸۴ برق تولیدی را به قیمت صادراتی یا وارداتی حسب مورد، محاسبه و به حساب بدهکار شرکت‌های تابعه و طرف قرارداد مربوط منظور و به قیمت یاد شده از آنها خریداری نمایند. شرکت‌های یاد شده فوق موظف شدند ماهانه مابه‌التفاوت قیمت برق خریداری شده مذکور به علاوه هزینه‌های انتقال، توزیع و فروش و عوارض تکلیفی را به قیمت فروش آنها در داخل کشور به خزانه‌داری کل کشور اعلام دارند.

همچنین به موجب جزء (۳) بند (د) تبصره (۱۱) قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور مقرر گردید مابه‌التفاوت ارزش فرآورده‌های نفتی (بنزین، نفت سفید، نفت گاز، نفت کوره و گاز مایع) و گاز طبیعی تصفیه شده به قیمت‌های صادراتی یا وارداتی در خلیج فارس حسب مورد با اضافه کردن هزینه‌های انتقال و توزیع و کارمزد فروش و مالیات و عوارض تکلیفی پس از کسر درآمدهای حاصل از فروش فرآورده‌های یاد شده در داخل کشور به قیمت‌های مصوب از محل اعتبار موضوع ردیف ۵۰۳۶۹۰ منظور در قسمت چهارم قانون بودجه ۱۳۸۴، از محل مانده حساب بستن‌کاری دولت (موضوع جزء (۱) بند (د) تبصره مذکور) قابل تسویه باشد. اعتبار ردیف ۵۰۳۶۹۰ و متقابلاً منابع عمومی موضوع ردیف ۱۳۰۴۰۲ (درآمد شفاف‌سازی قیمت حامل‌های انرژی) متناسب با افزایش قیمت نفت خام و فرآورده‌های نفتی یاد شده با پیشنهاد وزارت نفت و تایید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و تصویب هیئت وزیران قابل افزایش است.

طبق قانون بودجه سال ۱۳۸۴، رقم مصوب قیمت (یارانه) حامل‌های انرژی مبلغ ۱۲۷۱۴۳/۵ میلیارد ریال بود که طبق مصوبه هیئت وزیران در ماه‌های پایانی سال به ۲۶۶۸۷۵/۷ میلیارد ریال افزایش یافت.

ارقام عملکرد بودجه دولت در سال مورد بررسی نشان می‌دهد که منابع بودجه عمومی دولت (با احتساب رقم عملکرد شفاف‌سازی قیمت حامل‌های انرژی و به استثنای درآمدها و هزینه‌های اختصاصی) به ترتیب ۶۳/۳ درصد از محل درآمدها، ۲۵/۴ درصد از محل واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و ۱۱/۳ درصد از محل واگذاری دارایی‌های مالی تامین شد. ترکیب مصارف بودجه نیز (با احتساب رقم عملکرد یارانه حامل‌های انرژی) معادل ۸۱/۰ درصد بابت پرداخت‌های هزینه‌ای، ۱۵/۹ درصد بابت تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و حدود ۳/۰ درصد بابت تملک دارایی‌های مالی تحقق یافت.

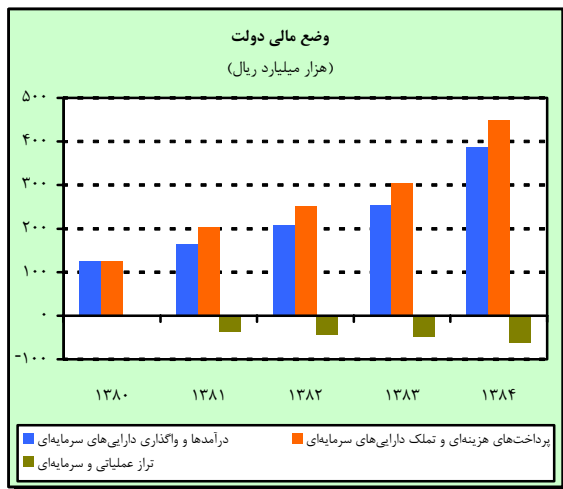
منابع و مصارف بودجه عمومی دولت

(با احتساب رقم شفاف‌سازی یارانه حامل‌های انرژی و به استثنای درآمدها و هزینه‌های اختصاصی) (میلیارد ریال - درصد)

سهام از کل		درصد تغییر	عملکرد		سهام از کل		درصد تغییر	مصوب (۱)		
۱۳۸۴	۱۳۸۳		۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۳		۱۳۸۴	۱۳۸۳	
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۵۲/۵	۷۳۷۸۶۵/۸	۴۸۳۷۷۵/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۶۶/۴	۷۹۳۵۲۱/۷	۴۷۶۹۶۷/۷	منابع
۶۳/۳	۵۲/۰	۸۵/۷	۴۶۷۲۵۰/۶	۲۵۱۶۶۸/۳	۵۹/۱	۴۶/۷	۱۱۰/۶	۴۶۹۰۴۵/۳	۲۲۲۶۶۵/۸	درآمدها
۳۶/۲	۳۰/۶	۸۰/۲	۲۶۶۸۷۵/۷	۱۴۸۰۸۱/۰	۳۳/۶	۲۱/۸	۱۵۶/۶	۲۶۶۸۷۵/۷	۱۰۴۰۰۰/۰	شفاف‌سازی قیمت حامل‌های انرژی
۲۵/۴	۳۱/۳	۲۳/۷	۱۸۷۲۹۴/۵	۱۵۱۴۱۳/۰	۲۴/۹	۳۱/۶	۳۰/۸	۱۹۷۳۱۳/۴	۱۵۰۸۳۳/۷	واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای
۱۱/۳	۱۶/۷	۳/۳	۸۳۳۲۰/۷	۸۰۶۹۳/۷	۱۴/۶	۲۱/۷	۱۱/۷	۱۱۵۶۰۳/۵	۱۰۳۴۶۸/۲	واگذاری دارایی‌های مالی
۰/۰	۰/۰	۰	۰/۰	۰/۰	۲/۵	۰/۰	۰	۱۱۵۵۹/۵	۰/۰	صرفه‌جویی ضمن اجرای بودجه
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۵۲/۵	۷۳۷۸۶۵/۸	۴۸۳۷۷۵/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۶۶/۴	۷۹۳۵۲۱/۷	۴۷۶۹۶۷/۷	مصارف
۸۱/۰	۷۸/۵	۵۷/۳	۵۹۷۷۵۹/۸	۳۸۰۰۰۴/۱	۷۷/۳	۶۸/۴	۸۷/۹	۶۱۳۰۶۱/۷	۳۲۶۳۳۹/۷	هزینه‌ها
۳۶/۲	۳۰/۶	۸۰/۲	۲۶۶۸۷۵/۷	۱۴۸۰۸۱/۰	۳۳/۶	۲۱/۸	۱۵۶/۶	۲۶۶۸۷۵/۷	۱۰۴۰۰۰/۰	یارانه حامل‌های انرژی
۱۵/۹	۱۴/۹	۶۲/۷	۱۱۷۶۳۸/۷	۷۲۳۰۶/۳	۱۷/۴	۲۲/۵	۲۸/۸	۱۳۸۴۰۹/۰	۱۰۷۴۶۶/۰	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای
۳/۰	۶/۵	-۲۸/۶	۲۲۴۶۷/۳	۳۱۴۶۴/۶	۵/۳	۹/۰	-۲/۶	۴۲۰۵۱/۰	۴۳۱۶۱/۹	تملك دارایی‌های مالی

۱- ارقام سال ۱۳۸۴ با توجه به متمم‌های اول و دوم بودجه این سال اصلاح شده‌اند.

در سال ۱۳۸۴، درآمدهای دولت شامل درآمدهای مالیاتی و سایر درآمدها (بدون احتساب رقم شفاف‌سازی قیمت حامل‌های انرژی و درآمدهای اختصاصی) به ۲۰۰۳۷۴/۹ میلیارد ریال رسید که در مقایسه با رقم مصوب، ۹۹/۱ درصد تحقق داشت. عملکرد مذکور در مقایسه با رقم مشابه سال قبل حدود ۹۳/۴ درصد افزایش یافت. از مجموع درآمدهای مذکور، ۱۳۴۵۷۴/۴ میلیارد ریال (۶۷/۲ درصد) از محل درآمدهای مالیاتی و ۶۵۸۰۰/۵ میلیارد ریال (۳۲/۸ درصد) از محل سایر درآمدهای دولت حاصل گردید. نسبت‌های مزبور در سال ۱۳۸۳ به ترتیب ۸۱/۵ و ۱۸/۵ درصد بود. اخذ مالیات عملکرد شرکت نفت به میزان ۵ درصد ارزش نفت خام تولیدی و سود علی‌الحساب سهم دولت از شرکت نفت به میزان ۴/۵ درصد ارزش نفت خام تولیدی کشور در سال ۱۳۸۴ و احتساب این ارقام به ترتیب در ردیف مالیات‌ها و سایر درآمدها، موجب افزایش عملکرد ردیف‌های درآمدی مذکور و افزایش سهم درآمدها از کل منابع بودجه در این سال گردید.

پرداخت‌های هزینه‌ای (جاری) دولت (بدون احتساب رقم یارانه حامل‌های انرژی و پرداخت‌های اختصاصی) در سال ۱۳۸۴ به ۳۳۰۸۸۴/۱ میلیارد ریال رسید که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل از ۴۲/۷ درصد رشد و در مقایسه با رقم مصوب از ۹۵/۶ درصد تحقق برخوردار بود. بدین ترتیب، براساس عملکرد درآمدها و پرداخت‌های هزینه‌ای دولت در سال ۱۳۸۴، تراز عملیاتی بودجه دولت ۱۳۰۵۰۹/۲ میلیارد ریال کسری داشت.

در سال ۱۳۸۴، دریافتی‌های دولت از محل واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای شامل فروش نفت خام و فرآورده‌های

نفتی و واگذاری سایر دارایی‌های سرمایه‌ای ۱۸۷۲۹۴/۵ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مصوب ۹۴/۹ درصد تحقق و در مقایسه با رقم مشابه سال قبل ۲۳/۷ درصد افزایش داشت. در این سال تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (پرداخت‌های عمرانی) ۱۱۷۶۳۸/۷ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل از ۶۲/۷ درصد افزایش و در مقایسه با رقم مصوب از ۸۵/۰ درصد تحقق برخوردار شد. بدین ترتیب، خالص واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای در سال ۱۳۸۴ معادل ۶۹۶۵۵/۹ میلیارد ریال بود.

با توجه به عملکرد درآمدها و پرداخت‌های هزینه‌ای و واگذاری و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، مجموع تراز عملیاتی و خالص واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای در سال ۱۳۸۴ با ۶۰۸۵۳/۴ میلیارد ریال کسری مواجه گردید که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل ۲۳/۶ درصد افزایش داشت. رقم فوق در مقایسه با مصوب بودجه حدود ۲۸/۵ درصد کمتر تحقق یافت. این رقم که می‌توان آن را کسری کلی بودجه دولت محسوب کرد، از محل خالص واگذاری دارایی‌های مالی تامین گردید. در سال مورد بررسی، واگذاری دارایی‌های مالی معادل ۸۳۳۲۰/۷ میلیارد ریال و تملک دارایی‌های مالی معادل ۲۲۴۶۷/۳ میلیارد ریال بود.

در سال ۱۳۸۴، مانده بدهکار حساب ذخیره تعهدات ارزی، که به عنوان بخشی از عملیات خارج بودجه‌ای دولت از سال ۱۳۷۲ به بعد تلقی می‌گردد، ۱۶۴/۶ میلیارد ریال افزایش یافت. افزایش مانده بدهکار حساب مذکور در سال قبل معادل ۱۲۰۰/۳ میلیارد ریال بود. مانده این حساب در پایان سال ۱۳۸۴ به ۳۶۱۲۰/۳ میلیارد ریال رسید.

وضع مالی دولت

(به استثنای درآمدها و پرداخت‌های اختصاصی و بدون احتساب رقم شفاف‌سازی قیمت (پارانه) حامل‌های انرژی) (میلیارد ریال)

درصد تغییر	سال				
	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲
	۹۳/۴	۳۱/۴	۲۰۰۳۷۴/۹	۱۰۳۵۸۷/۳	۷۸۸۳۶/۶
درآمدهای مالیاتی	۵۹/۴	۲۹/۷	۱۳۴۵۷۴/۴	۸۴۴۲۱/۱	۶۵۰۹۹/۰
سایر درآمدها	۲۴۳/۳	۳۹/۵	۶۵۸۰۰/۵	۱۹۱۶۶/۲	۱۳۷۳۷/۶
پرداخت‌های هزینه‌ای (جاری)	۴۲/۷	۳۰/۱	۳۳۰۸۸۴/۱	۲۳۱۹۲۳/۱	۱۷۸۲۵۵/۲
تراز عملیاتی	۱/۷	۲۹/۱	-۱۳۰۵۰۹/۲	-۱۲۸۳۳۵/۸	-۹۹۴۱۸/۶
واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	۲۳/۷	۱۷/۳	۱۸۷۲۹۴/۵	۱۵۱۴۱۳/۰	۱۲۹۰۳۰/۸
تملك دارایی‌های سرمایه‌ای (پرداخت‌های عمرانی)	۶۲/۷	-۲/۰	۱۱۷۶۳۸/۷	۷۲۳۰۶/۳	۷۳۷۹۹/۷
خالص واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	-۱۱/۹	۴۳/۲	۶۹۶۵۵/۹	۷۹۱۰۶/۷	۵۵۲۳۱/۱
تراز عملیاتی و سرمایه‌ای	۲۳/۶	۱۱/۴	-۶۰۸۵۳/۴	-۴۹۲۲۹/۲	-۴۴۱۸۷/۵

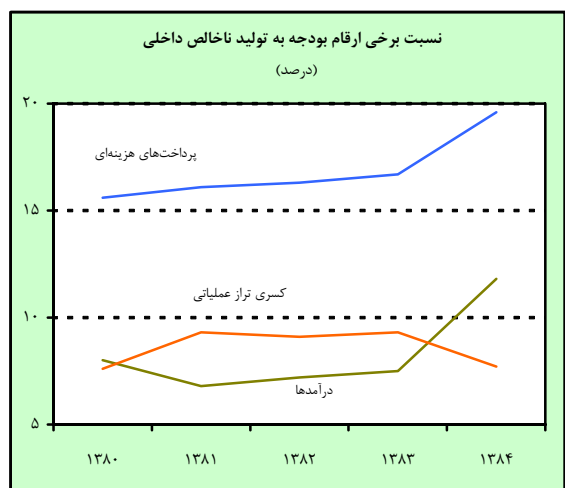
نسبت به تولید ناخالص داخلی

(درصد)

	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲
درآمدها	۷/۲	۷/۵	۱۱/۸
درآمدهای مالیاتی	۵/۹	۶/۱	۸/۰
سایر درآمدها	۱/۳	۱/۴	۳/۹
پرداخت‌های هزینه‌ای (جاری)	۱۶/۳	۱۶/۷	۱۹/۶
تراز عملیاتی	-۹/۱	-۹/۳	-۷/۷
واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	۱۱/۸	۱۰/۹	۱۱/۱
تملك دارایی‌های سرمایه‌ای (پرداخت‌های عمرانی)	۶/۷	۵/۲	۷/۰
خالص واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	۵/۰	۵/۷	۴/۱
تراز عملیاتی و سرمایه‌ای	-۴/۰	-۳/۶	-۳/۶

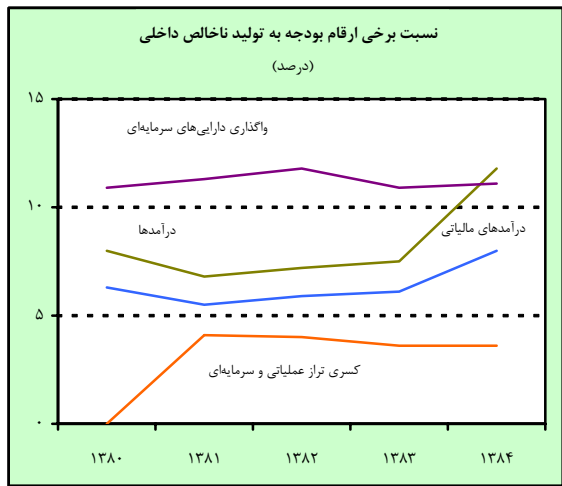
۱۱-۳- درآمدها و پرداخت‌های هزینه‌ای

در سال ۱۳۸۴، درآمدهای عمومی دولت شامل درآمدهای مالیاتی و سایر درآمدها (بدون احتساب رقم صوری شفاف‌سازی قیمت حامل‌های انرژی و درآمدهای اختصاصی) ۲۰۰۳۷۴/۹ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مصوب بودجه حدود ۰/۹ درصد عدم تحقق داشت. عملکرد درآمدها در مقایسه با رقم مشابه سال قبل از افزایشی معادل ۹۳/۴ درصد برخوردار بود. در این سال ترکیب درآمدهای دولت اندکی تغییر داشت، به گونه‌ای که سهم درآمدهای مالیاتی از ۸۱/۵ درصد در سال ۱۳۸۳ به ۶۷/۲ درصد در سال ۱۳۸۴ کاهش و سهم

سایر درآمدها از ۱۸/۵ درصد در سال ۱۳۸۳ به ۳۲/۸ درصد افزایش یافت. سهم مالیات‌ها از کل دریافتی‌های بودجه نیز از ۲۵/۱ درصد در سال ۱۳۸۳ به ۲۸/۶ درصد در سال ۱۳۸۴ افزایش یافت.

در سال مورد بررسی، اقداماتی برای اصلاح تشکیلات و بهسازی نیروی انسانی توسط سازمان امور مالیاتی کشور صورت گرفت. مکانیزه کردن واحدهای مالیاتی به عنوان بستر اجرای طرح جامع اطلاعات مالیاتی که در فرایند اصلاح نظام مالیاتی کشور اهمیت خاصی دارد، افزایش چشمگیر تعداد اظهارنامه‌های مالیاتی که از طرف مودیان تسلیم گردید، به خصوص اجرای خود اظهاری مالیاتی در منابع مالیات بر درآمد مشاغل و املاک اجاری در سال ۱۳۸۴ و فراهم نمودن بسترهای لازم برای اجرای مالیات بر ارزش افزوده از اهم اقدامات انجام شده توسط سازمان امور مالیاتی کشور در سال ۱۳۸۴ بود.

در سال ۱۳۸۴، درآمدهای مالیاتی دولت شامل مالیات‌های مستقیم و غیر مستقیم^(۱) معادل ۱۳۴۵۷۴/۴ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل ۵۹/۴ درصد افزایش داشت. رقم مزبور در مقایسه با رقم مصوب بودجه از تحقق معادل ۹۳/۵ درصد برخوردار بود. از مجموع درآمدهای مالیاتی، ۸۴۰۲۹/۶ میلیارد ریال (۶۲/۴ درصد) از محل مالیات‌های مستقیم و ۵۰۵۴۴/۸ میلیارد ریال (۳۷/۶ درصد) از محل مالیات‌های غیر مستقیم وصول گردید که در مقایسه با ارقام مشابه سال قبل به ترتیب ۱۰۰/۶ و ۱۸/۹ درصد افزایش و در مقایسه با ارقام مصوب بودجه به ترتیب ۱۱/۸ درصد عدم تحقق و ۳/۸ درصد مازاد تحقق نشان می‌دهند.

سهم مالیات‌های مستقیم و غیر مستقیم از کل درآمدهای مالیاتی دولت در سال ۱۳۸۳ به ترتیب ۴۹/۶ و ۵۰/۴ درصد بود.

در سال مورد بررسی، در میان اجزای مالیات‌های مستقیم، وصولی مالیات اشخاص حقوقی (شامل اشخاص حقوقی دولتی^(۲) و غیر دولتی) معادل ۶۴۴۵۹/۹ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل ۱۴۷/۷ درصد رشد و در مقایسه با رقم مصوب ۱۲/۴ درصد عدم تحقق^(۳) داشت. علت عمده رشد بالای ردیف مزبور، درصد رشد بالای مالیات اشخاص حقوقی دولتی بود. رشد بالای این جزء مالیاتی نسبت به سال قبل به میزان ۳۲۵ درصد، ناشی از معرفی مالیات عملکرد شرکت ملی نفت ایران تحت عنوان «مالیات عملکرد نفت»^(۴) برای اولین بار در این ردیف درآمدی بود. در سال ۱۳۸۴، مالیات عملکرد اشخاص حقوقی غیر دولتی به میزان ۹۴/۶ درصد تحقق یافت.

۱- در دستورالعمل آمارهای مالی دولت (۲۰۰۱ GFSM)، طبقه‌بندی مالیات‌ها به مستقیم و غیر مستقیم وجود ندارد. به دلیل شباهت سرفصل‌های مالیاتی دستورالعمل جدید و سرفصل‌های موجود در طبقه‌بندی مالیات‌ها در دستورالعمل قدیم، این طبقه‌بندی حفظ گردیده است.

۲- طبق بند (ت) تبصره (۱) قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور، به منظور تحقق مبلغ پیش‌بینی شده مالیات اشخاص حقوقی دولتی و مالیات عملکرد نفت، کلیه شرکت‌های دولتی و بانکهایی که برای عملکرد سال ۱۳۸۴ آنها سود ویژه پیش‌بینی شده بود، مکلف گردیدند تا هر ماه معادل یک دوازدهم رقم مصوب تعیین شده را به صورت علی‌الحساب به سازمان امور مالیاتی پرداخت نمایند.

۳- مطابق بند (ر) تبصره (۱) قانون بودجه سال ۱۳۸۴، دولت موظف گردید از محل صرفه‌جویی و کاهش در هزینه‌های غیر عملیاتی شرکت‌های دولتی نسبت به اصلاح بودجه آنها تا پایان خرداد ماه اقدام نماید، به نحوی که این اقدام منجر به تامین رقم مصوب مالیات علی‌الحساب آنها به میزان ۱۶۴۰۰ میلیارد ریال (۱۰۰۰۰ میلیارد ریال بیشتر از برآورد اولیه) در سال جاری گردد. مطابق گزارش وزارت امور اقتصادی و دارایی، مقررات حکم یاد شده در سال مورد بررسی به طور کامل اجرایی نشد و فقط مبلغی در حدود ۱۴۰۹ میلیارد ریال از این بابت در سال ۱۳۸۴ وصول گردید. عدم تحقق این ردیف درآمدی عامل اصلی عدم تحقق یاد شده است.

۴- طبق جزء (۱) بند (د) تبصره (۱۱) قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور، شرکت ملی نفت ایران مکلف شد معادل ۵ درصد از ارزش نفت خام تولیدی را تحت عنوان «مالیات قطعی عملکرد سال ۱۳۸۴» به حساب بستنکار دولت منظور و به شرح مقررات بند مذکور با دولت (خزانه‌داری کل کشور) تسویه حساب نماید. رقم مصوب اولیه ردیف مذکور ۱۸۱۲۵/۴ میلیارد ریال بود که طبق متمم دوم بودجه سال ۱۳۸۴ به ۳۱۸۶۹/۴ میلیارد ریال افزایش یافت.

وصولی مالیات بر درآمد شامل مالیات حقوق، مشاغل، مستغلات و متفرقه در سال ۱۳۸۴ معادل ۱۵۲۵۳/۱ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل ۲۹/۶ درصد افزایش و در مقایسه با رقم مصوب ۳/۸ درصد مازاد تحقق داشت. همچنین در سال مورد بررسی، مالیات بر ثروت شامل مالیات بر ارث، نقل و انتقالات و سرقفلی، سالانه املاک و حق تمبر، چک، برات و سفته ۴۳۱۶/۶ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم سال قبل ۵/۴ درصد رشد و در مقایسه با رقم مصوب ۶۲/۱ درصد تحقق داشت. علت عمده عدم تحقق این ردیف مالیاتی، عدم تحقق مالیات نقل و انتقالات و سرقفلی به مبلغ ۹۱۵/۱ میلیارد ریال، نقل و انتقالات سهام به مبلغ ۸۵۴/۶ میلیارد ریال و نقل و انتقالات املاک به مبلغ ۵۶۱/۷ میلیارد ریال بود.

در میان اجزای مالیات‌های غیر مستقیم، وصولی مالیات بر واردات ۳۵۹۵۴/۱ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل ۸/۷ درصد افزایش و در مقایسه با رقم مصوب ۹۵/۴ درصد تحقق داشت. افزایش حجم واردات از مبادی رسمی (واردات گمرکی) که منجر به رشد ۱۲/۱ درصدی ارزش دلاری واردات نسبت به سال ۱۳۸۳ گردید، تغییر ترکیب کالاهای وارداتی و تغییر نرخ ارز از ۸۷۱۹ ریال به ازای هر دلار در سال ۱۳۸۳ به ۹۰۲۶ ریال در سال ۱۳۸۴ از جمله علل افزایش مالیات بر واردات به شمار می‌آیند. عدم تحقق ردیف «مالیات و سود بازرگانی واردات خودرو سواری» دلیل عمده عدم تحقق ۴/۶ درصدی مالیات بر واردات می‌باشد.

مالیات بر کالاها و خدمات نیز در سال ۱۳۸۴ معادل ۱۴۵۹۰/۷ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل ۵۴/۶ درصد افزایش و در مقایسه با رقم مصوب ۳۲/۶ درصد مازاد تحقق داشت. مازاد تحقق ردیف‌های «مالیات بر فروش فرآورده‌های نفتی»، «مالیات بر فروش سیگار»، «مالیات بر نقل و انتقالات اتومبیل» و «مالیات شماره‌گذاری خودرو» از جمله علل مازاد تحقق یاد شده بود. ۳۹۸۹/۶ میلیارد ریال از رقم مالیات بر کالاها و خدمات، مالیات وصولی بابت پیش فروش سیم کارت تلفن همراه بود که از این بابت رقمی در بودجه مصوب سال ۱۳۸۴ پیش‌بینی نشده بود. در میان اجزای مالیات بر کالاها و خدمات، مالیات بر فرآورده‌های نفتی نسبت به سال قبل حدود ۱۰/۲ درصد افزایش یافت که ناشی از افزایش ۱۰/۲ درصدی مصرف آن بود^(۱).

قیمت، عوارض و مالیات چهار فرآورده اصلی نفتی در سال ۱۳۸۴

مبلغ مالیات و عوارض (لیتر/ریال)	نرخ مالیات و عوارض (به موجب قانون تجمیع)	قیمت (لیتر/ریال)	
۱۸۴/۶	۲۰ درصد مالیات و ۱۰ درصد عوارض	۸۰۰	بنزین
۱۵/۰	۱۰ درصد عوارض	۱۶۵	نفت گاز
۱۵/۰	۱۰ درصد عوارض	۱۶۵	نفت سفید
۴/۵	۵ درصد عوارض	۹۴/۵	نفت کوره

در سال ۱۳۸۴، سایر درآمدهای دولت (بدون احتساب درآمد صوری حاصل از شفاف‌سازی قیمت حامل‌های انرژی) شامل درآمد حاصل از مالکیت دولت، درآمد حاصل از خدمات و فروش کالا، درآمد حاصل از جرایم و خسارات و درآمدهای متفرقه در حدود ۶۵۸۰۰/۵ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل ۲۴۳/۳ درصد رشد و در مقایسه با رقم مصوب بودجه ۱۲/۹ درصد مازاد تحقق داشت. مازاد تحقق ۲۸/۴ درصدی درآمدهای حاصل از مالکیت دولت به علت مازاد تحقق ۳۲/۸ درصدی سود سهام شرکت‌های دولتی، دلیل اصلی مازاد تحقق سایر درآمدهای دولت در سال مورد بررسی می‌باشد.

در میان اجزای سایر درآمدهای دولت، درآمدهای حاصل از مالکیت دولت، درآمد حاصل از خدمات و فروش کالا و درآمدهای حاصل از جرایم و خسارات در مقایسه با سال قبل افزایش و درآمدهای متفرقه در مقایسه با سال قبل کاهش داشت. در سال ۱۳۸۴، درآمدهای حاصل از مالکیت دولت به ۵۲۱۹۶/۲ میلیارد ریال رسید که در مقایسه با سال قبل ۵۴۹/۸ درصد افزایش داشت و در مقایسه

۱- مطابق بند (چ) تبصره (۱) قانون بودجه سال ۱۳۸۴، نرخ مالیات و عوارض مصرف بنزین و همچنین نرخ مصوب قیمت بنزین در مقایسه با سال قبل تغییری نداشت. لذا افزایش رقم عملکرد مالیات بر فروش فرآورده‌های نفتی صرفاً از محل افزایش مصرف آن بود.

با رقم مصوب از ۲۸/۴ درصد مزاد تحقق برخوردار بود. افزایش یاد شده عمدتاً ناشی از رشد قابل توجه رقم سود سهام شرکت‌های دولتی بود که نسبت به سال قبل بیش از ۷/۲ برابر گردید. وصولی خزانه بابت سود علی‌الحساب شرکت ملی نفت ایران در سال ۱۳۸۴ (مبلغ ۲۸۶۸۲ میلیارد ریال طبق متمم دوم بودجه ۱۳۸۴) و وصولی ۳۰ درصدی سود ابرازی سال ۱۳۸۲ و سال ۱۳۸۳ و علی‌الحساب سال ۱۳۸۴ شرکت‌های دولتی^(۱) عمده‌ترین دلایل رشد قابل توجه سود سهام شرکت‌های دولتی در سال مورد بررسی نسبت به سال قبل بود. رقم کل وصولی خزانه بابت سود سهام شرکت‌های دولتی در سال ۱۳۸۴ مبلغ ۵۱۳۴۴/۷ میلیارد ریال بود که ۳۳۲۷/۴ میلیارد ریال^(۲) آن مربوط به اجرای فراز ششم از بند (ت) تبصره (۸) قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور (موضوع پرداخت بدهی‌های دولت از طریق واگذاری سهام) و ۲۸۶۸۲ میلیارد ریال آن وصولی بابت سود علی‌الحساب شرکت ملی نفت ایران در سال ۱۳۸۴ بود^(۳).

در سال مورد بررسی، درآمدهای حاصل از خدمات و فروش کالا به ۹۶۳۸/۸ میلیارد ریال بالغ گردید که در مقایسه با سال قبل ۶۶/۴ درصد افزایش و در مقایسه با رقم مصوب ۷۹/۳ درصد تحقق داشت. درآمدهای حاصل از جرایم و خسارات در سال ۱۳۸۴ به رقم ۲۰۶۸/۳ میلیارد ریال رسید که در مقایسه با سال قبل از ۱۳/۴ درصد افزایش و در مقایسه با رقم مصوب از ۸۳/۰ درصد تحقق برخوردار بود. درآمدهای متفرقه نیز به ۱۸۹۷/۲ میلیارد ریال بالغ گردید که نسبت به سال قبل ۴۶/۰ درصد کاهش و نسبت به رقم مصوب بودجه ۶۴/۰ درصد تحقق یافت.

در سال مورد بررسی، سهم هریک از ردیف‌های درآمدهای حاصل از مالکیت دولت، درآمدهای حاصل از خدمات و فروش کالا، درآمدهای حاصل از جرایم و خسارات و درآمدهای متفرقه از کل سایر درآمدها به ترتیب ۷۹/۳، ۱۴/۶، ۳/۱ و ۲/۹ درصد بود.

منابع بودجه عمومی دولت

(به استثنای دریافت‌های اختصاصی و بدون احتساب رقم شفاف‌سازی قیمت حامل‌های انرژی)

(میلیارد ریال)

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال				
	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲		
۴۲/۵	۳۰/۹	۹۳/۴	۳۱/۴	۲۰۰۳۷۴/۹	۱۰۳۵۸۷/۳	۷۸۸۳۶/۶	درآمدها
۲۸/۶	۲۵/۱	۵۹/۴	۲۹/۷	۱۳۴۵۷۴/۴	۸۴۴۲۱/۱	۶۵۰۹۹/۰	درآمدهای مالیاتی
۱۴/۰	۵/۷	۲۴۳/۳	۳۹/۵	۶۵۸۰۰/۵	۱۹۱۶۶/۲	۱۳۷۳۷/۶	سایر درآمدها
۳۹/۸	۴۵/۱	۲۳/۷	۱۷/۳	۱۸۷۲۹۴/۵	۱۵۱۴۱۳/۰	۱۲۹۰۳۰/۸	واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای
۱۷/۷	۲۴/۰	۳/۳	۱۸/۱	۸۳۳۲۰/۷	۸۰۶۹۳/۷	۶۸۳۲۴/۴	واگذاری دارایی‌های مالی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۴۰/۳	۲۱/۵	۴۷۰۹۹۰/۱	۳۳۵۶۹۴/۰	۲۷۶۱۹۱/۹	جمع

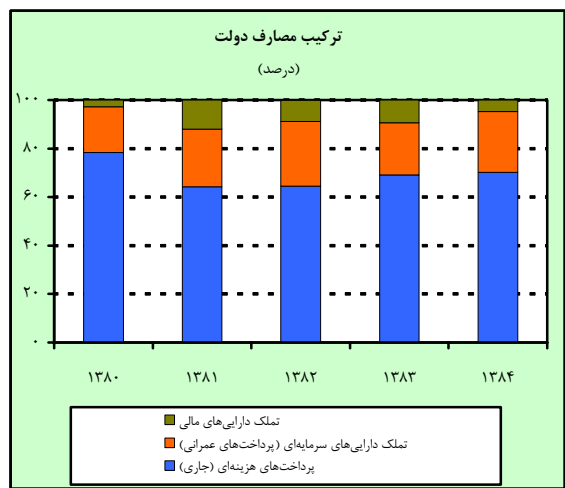
وصولی درآمدهای استانی در سال ۱۳۸۴ مبلغ ۳۶۰۳۴ میلیارد ریال (عمدتاً درآمدهای مالیاتی) بود. عملکرد مذکور در مقایسه با رقم مشابه سال قبل حدود ۳۴/۷ درصد رشد و در مقایسه با رقم مصوب بودجه ۱۰۸/۵ درصد تحقق داشت. در سال مورد بررسی، در میان عملکرد استان‌های کشور، سیستان و بلوچستان با ۱۵۶/۱ درصد تحقق و کرمانشاه با ۸۲/۲ درصد به ترتیب بیشترین و کمترین میزان تحقق درآمدها را دارا بودند. همچنین استان تهران با ۱۵۶/۱ درصد بیشترین و استان‌های خراسان شمالی و جنوبی با ۱۰/۶ درصد کمترین میزان رشد وصولی درآمدها در سال ۱۳۸۴ در مقایسه با سال قبل را داشتند.

۱- طبق بند (ج) تبصره (۱) قانون بودجه سال ۱۳۸۴، کلیه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها، موسسات اعتباری و شرکت‌های بیمه دولتی به استثنای سازمان بیمه خدمات درمانی موظف شدند در سال ۱۳۸۴ علاوه بر پرداخت مالیات بر درآمد عملکرد سال ۱۳۸۳ معادل ۳۰ درصد سود ابرازی (سود ویژه) سال ۱۳۸۳ خود را به حساب درآمد عمومی واریز نمایند.

۲- طبق گزارش وزارت امور اقتصادی و دارایی، ۳۲۸۹ میلیارد ریال معادل ده درصد بهای سهام فولاد مبارکه در سال ۱۳۸۴ بابت بدهی دولت به دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط پرداخت گردید. مبلغ ۳۳۲۷/۴ میلیارد ریال از مبلغ فوق مربوط به بدهی شرکت دولتی مذکور بابت سود سهام دولت بود.

۳- طبق تبصره (۲) قانون متمم قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور (متمم دوم)، منابع موضوع سود علی‌الحساب سهام دولت از ارزش نفت خام تولیدی کشور (بند د) تبصره (۱۱) قانون بودجه) به مبلغ ۲۸۶۸۲ میلیارد ریال تعیین و به ردیف درآمدهای حاصل از مالکیت دولت، بند سود سهام شرکت‌های دولتی افزوده شد.

در سال ۱۳۸۴، پرداخت‌های هزینه‌ای دولت (بدون احتساب رقم یارانه حامل‌های انرژی و پرداخت‌های اختصاصی) معادل ۳۳۰۸۸۴/۱ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل ۴۲/۷ درصد رشد و در مقایسه با رقم بودجه مصوب ۴/۴ درصد عدم تحقق داشت. سهم پرداخت‌های هزینه‌ای دولت از مجموع پرداخت‌های هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در سال ۱۳۸۴ معادل ۷۳/۸ درصد بود که در مقایسه با نسبت مزبور در سال قبل (معادل ۷۶/۲ درصد) کاهش یافت.

از مجموع پرداخت‌های هزینه‌ای دولت در سال مورد بررسی، ۲۴۹۶۶۲/۲ میلیارد ریال (۷۵/۵ درصد) بابت پرداخت‌های هزینه‌ای ملی شامل پرداخت‌های ردیف‌های درآمد- هزینه‌ای دستگاه‌های اجرایی، تقویت بنیه دفاعی، یارانه کالاهای اساسی و سایر موارد و ۸۱۲۲۱/۹ میلیارد ریال (۲۴/۵ درصد) بابت پرداخت‌های هزینه‌ای استانی بود. نسبت عملکرد به رقم مصوب پرداخت‌های هزینه‌ای ملی و استانی به ترتیب ۹۴/۳ و ۹۹/۶ درصد بود.

افزایش پرداخت‌های هزینه‌ای سال ۱۳۸۴ در مقایسه با سال قبل عمدتاً ناشی از افزایش ضریب حقوق کارکنان دولت از ۳۵۰ به ۳۸۰، افزایش پرداخت اعتبارات هزینه‌ای ملی به استان‌ها، یارانه کالاهای اساسی و پرداخت اعتبارات هزینه‌ای ملی مستقر در استان‌ها و مراکز بود.

مطابق بند (ب) تبصره (۱۵) قانون بودجه سال ۱۳۸۴، به منظور استقرار عدالت اجتماعی و کاهش فقر و هدمند کردن یارانه‌ها در چارچوب مفاد قانون ساختار نظام جامع رفاه و تامین اجتماعی و قانون برنامه چهارم توسعه، دولت موظف گردید اعتبارات پیش‌بینی شده را برای خرید و تبدیل گندم به آرد و نان و تامین یارانه آرد، تعیین و تامین کالاهای کالابری مردم و حمایت از اقشار آسیب‌پذیر و هدمند کردن یارانه‌ها، تامین یارانه نهاده‌ها و عوامل تولید کشاورزی، تامین یارانه دارو و شیر خشک، پرداخت به مصرف‌کنندگان مشمول یا تولیدکننده کالا و خدمات، مابه‌التفاوت قیمت تعیین شده و تکلیف شده فروش (موضوع بند (ج) ماده (۳۹) قانون برنامه چهارم^(۱)) و تامین تفاوت قیمت خرید و فروش کالاهای مورد نیاز دانشگاه‌ها، مراکز آموزشی و دستگاه‌های اجرایی هزینه نماید.

در سال ۱۳۸۴، در مجموع مبلغ ۵۱۸۴۰/۴ میلیارد ریال یارانه توسط سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، سازمان امور شهرداری‌ها، شرکت پست، راه‌آهن شهری تهران و حومه، شرکت قطارهای مسافری رجا، وزارت بازرگانی و وزارت رفاه و تامین اجتماعی بابت موارد مذکور پرداخت گردید که در مقایسه با رقم سال قبل ۸۸/۲ درصد رشد نشان می‌دهد^(۲). از مجموع یارانه پرداختی در سال مورد بررسی، ۲۴۵۷۷/۸ میلیارد ریال (۴۷/۴ درصد) بابت یارانه گندم، ۷۰۲۵/۱ میلیارد ریال (۱۳/۶ درصد) بابت یارانه کود شیمیایی، ۵۷۶۵/۸ میلیارد ریال (۱۱/۱ درصد) بابت یارانه برنج، روغن و قند و شکر و ۲۲۴۴/۰ میلیارد ریال (۴/۳ درصد) بابت یارانه دارو و شیر خشک پرداخت گردید. همچنین در سال مورد بررسی، ۷۶۹/۴ میلیارد ریال در بخش پرداخت‌های هزینه‌ای، ۳۷۷/۷ میلیارد ریال در بخش تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و در مجموع ۱۱۴۷/۱ میلیارد ریال بابت «مابه‌التفاوت نرخ ارز کالاهای یارانه‌ای» پرداخت گردید.

۱- مطابق بند (ج) ماده (۳۹) قانون برنامه چهارم، قیمت‌گذاری به کالاها و خدمات عمومی و انحصاری و کالاهای اساسی محدود می‌گردد. چنانچه دولت به هر دلیل فروش کالا یا خدمات مذکور را به قیمتی کمتر از قیمت تعیین شده تکلیف کند، مابه‌التفاوت قیمت تعیین شده و تکلیف شده می‌باید همزمان تعیین و از محل اعتبارات و منابع دولت در سال اجرا، پرداخت گردد و یا از محل بدهی دستگاه ذی‌ربط به دولت تهراتر شود.

۲- طبق متمم اول بودجه سال ۱۳۸۴، مبلغ ۵۷۰۰ میلیارد ریال بابت یارانه گندم و طبق متمم دوم بودجه سال ۱۳۸۴، مبلغ ۱۰۹۷۳ میلیارد ریال بابت تامین کسری یارانه‌ها به ارقام مصوب اولیه قانون بودجه سال ۱۳۸۴ اضافه گردید.

۱۱-۳-۱- تراز عملیاتی بودجه عمومی دولت

در سال ۱۳۸۴، عملکرد بودجه عمومی دولت از نظر درآمدها و پرداخت‌های هزینه‌ای (بدون احتساب رقم شفاف‌سازی قیمت (یارانه) حامل‌های انرژی و درآمدها و پرداخت‌های اختصاصی) به ترتیب معادل ۲۰۰۳۷۴/۹ و ۳۳۰۸۸۴/۱ میلیارد ریال بود. به این ترتیب، تراز عملیاتی بودجه عمومی با ۱۳۰۵۰۹/۲ میلیارد ریال کسری نسبت به رقم کسری تراز عملیاتی سال قبل ۱/۷ درصد رشد نشان داد. رقم مذکور ۹/۴ درصد کمتر از رقم پیش‌بینی شده در بودجه مصوب بود.

۱۱-۴- واگذاری و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای

در سال ۱۳۸۴، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای به میزان ۱۸۷۲۹۴/۵ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل ۲۳/۷ درصد رشد و در مقایسه با رقم مصوب بودجه ۹۴/۹ درصد تحقق داشت.

از مجموع واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای ۱۸۶۳۴۲/۴ میلیارد ریال (معادل ۹۹/۵ درصد) از محل فروش نفت خام (شامل ۱۰۱۹۸ میلیارد ریال بابت منابع حاصل از ۱۶ در هزار ارزش نفت خام تولیدی^(۱) و ۱۳۱۰۰ میلیارد ریال بابت منابع حاصل از صادرات نفت خام از محل ۷/۳ درصد ارزش نفت خام تولیدی سهم شرکت ملی نفت ایران^(۲)) و ۹۵۲/۱ میلیارد ریال (معادل ۰/۵ درصد) از محل فروش ساختمان‌ها و تاسیسات دولتی، واگذاری اراضی، فروش ماشین‌آلات و تجهیزات، واگذاری سایر دارایی‌های سرمایه‌ای و درآمد موضوع بند (ذ) تبصره (۱) قانون بودجه سال ۱۳۸۴^(۳) به خزانه واریز گردید.

در سال ۱۳۸۴، رقم عملکرد دریافتی از فروش نفت خام ۱۸۶۳۴۲/۴ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل ۳۴/۷ درصد افزایش و در مقایسه با رقم مصوب ۹۵/۹ درصد تحقق داشت. دلیل عدم تحقق کامل عواید پیش‌بینی شده ناشی از فروش نفت خام، تحقق پایین‌تر نرخ تسعیر ارز به ریال نسبت به رقم مورد انتظار در تنظیم بودجه بود. در قانون بودجه ۱۳۸۴، نرخ محاسباتی تبدیل دلار به ریال ۹۰۹۵ ریال به ازای هر دلار در نظر گرفته شده بود که در عمل نرخ متوسط ۸۹۲۶/۶ ریال به ازای هر دلار مبنای محاسبات قرار گرفت. مطابق قانون بودجه سال ۱۳۸۴، قیمت در نظر گرفته شده برای هر بشکه نفت خام صادراتی در حد ۲۸ دلار تعیین گردید. همچنین مقرر شد (با لحاظ متمم‌های بودجه سال ۱۳۸۴) تا معادل ریالی ۱۸۷۹۵ میلیون دلار از درآمدهای نفتی به خزانه و مابقی به «حساب ذخیره ارزی حاصل از عواید نفت» واریز گردد^(۴).

۱- مطابق بند (ب) تبصره (۱۱) قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور، شرکت ملی نفت ایران مکلف شد معادل ۱/۶ درصد (۱۶ در هزار) ارزش نفت خام تولیدی (یک در هزار به منظور تسریع در برقی کردن چاه‌های کشاورزی، دو در هزار بابت تولید برق بدون سوخت با توربین آنیساطی، یارانه سود تسهیلات برای کاهش شدت انرژی و فن‌آوری انرژی‌های نو، دو در هزار برای تامین منابع سرمایه‌گذاری در تولید و انتقال نیروی برق مورد نیاز چاه‌هایی که در سال ۱۳۸۴ برق‌دار می‌شوند، پنج در هزار برای توازن منطقه‌ای و شهرستان‌های توسعه نیافته و شش در هزار بابت تامین اعتبارات منظور شده در قانون بودجه سال ۱۳۸۴) را در قالب ردیف‌های ۸-۱۰۱-۲۱۰ قانون بودجه سال ۱۳۸۴ به خزانه‌داری کل کشور واریز کند. رقم مصوب اولیه ۱۶ در هزار ارزش نفت خام تولیدی در قانون بودجه مبلغ ۵۸۰۰ میلیارد ریال بود که طبق متمم دوم بودجه به ۱۰۱۹۸ میلیارد ریال افزایش یافت.

۲- طبق مواد (۸) و (۹) متمم اول بودجه سال ۱۳۸۴، دولت موظف شد مبلغ ۱۳۱۰۰ میلیارد ریال از محل ۷/۳ درصد موضوع جزء (۱) بند (د) تبصره (۱۱) قانون بودجه کل کشور ناشی از افزایش قیمت نفت نسبت به رقم مبنای بودجه را به حساب درآمد عمومی کشور واریز و معادل وجوه واریزی را صرف تامین آب آشامیدنی روستاها، راه‌های روستایی، کمک به سرانه دانش‌آموزان، توسعه ناوگان حمل و نقل شهری، خرید تجهیزات فنی صدا و سیما، بهسازی روستاها، کمک به بیماری‌های صعب‌العلاج، کمک به کمیته امداد و بهزیستی، احداث شبکه آبیاری و زهکشی، تامین زبان ناشی از منع دریافت حق‌النظاره آب کشاورزی توسط شرکت‌های آب منطقه‌ای استان‌ها، تامین کسری اعتبارات هزینه‌ای سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای و مواد و تجهیزات پژوهشی دانشگاه‌ها نماید.

۳- طبق بند (ذ) تبصره (۱) قانون بودجه سال ۱۳۸۴، به منظور کاهش هزینه و توسعه عدم تمرکز، دستگاه‌های اجرایی که فعالیت اصلی آنها در مراکز استان‌ها یا شهرستان‌ها می‌باشد موظفند نسبت به انتقال مراکز اداری خود به استان ذی‌ربط اقدام نموده و درآمد حاصل را به حساب درآمد عمومی کشور واریز کنند. همچنین کلیه دستگاه‌های اجرایی مذکور در ماده (۱۶۰) قانون برنامه چهارم که مرکز اداری آنها در مراکز استان‌ها یا شهرستان‌ها می‌باشد و در تهران اقدام به ایجاد شعبه یا نمایندگی نموده‌اند موظفند کلیه مهمانسراها و دفاتر نمایندگی خود را منحل نمایند و ساختمان و امکانات منقول آن را به فروش رسانده و وجوه حاصل را به حساب درآمد عمومی کشور واریز نمایند.

۴- مطابق ماده (۱) قانون برنامه چهارم، به منظور ایجاد ثبات در میزان استفاده از عواید ارزی حاصل از نفت در برنامه چهارم توسعه و تبدیل دارایی‌های حاصل از فروش نفت به دیگر انواع ذخایر و سرمایه‌گذاری و فراهم کردن امکان تحقق فعالیت‌های پیش‌بینی شده در برنامه، دولت مکلف است از سال ۱۳۸۴ مازاد عواید حاصل از نفت نسبت به ارقام پیش‌بینی شده در جدول شماره (۸) قانون برنامه چهارم را در «حساب ذخیره ارزی حاصل از عواید نفت» واریز نماید. سقف ارزی درآمد نفتی واریز به بدنه بودجه در جدول شماره (۸) قانون برنامه چهارم ۱۴۱۲۸ میلیون دلار بود که طبق ماده (۱) متمم اول بودجه به ۱۸۷۹۵ میلیون دلار اصلاح شد.

کادر شماره ۶ - خلاصه‌ای از مواد قرارداد نفتی بین دولت و شرکت ملی نفت ایران در سال ۱۳۸۴^(۱)

ماده ۴- ارزش نفت خام تولیدی عبارت است از مجموع ارزش نفت خام تحویلی برای صادرات و نیز ارزش نفت خام تحویلی به پالایشگاه‌های داخلی.

ماده ۶- شرکت ملی نفت ایران مکلف است معادل ۹۲/۷ درصد از ارزش نفت خام تولیدی را به حساب بستانکار دولت منظور نماید و معادل ۷۸/۸ درصد ارزش نفت خام تولیدی را به حساب بستانکار قطعی خزانه منظور و از محل ۱۳/۹ درصد به ترتیب معادل ۵ درصد بابت مالیات قطعی عملکرد سال ۱۳۸۴ شرکت، ۴/۵ درصد بابت علی‌الحساب سود سهم دولت بابت عملکرد سال یاد شده شرکت، ۲/۸ درصد بابت علی‌الحساب استخراج و فروش گاز طبیعی و ۱/۶ درصد بابت پرداخت‌های تکلیفی موضوع بند (ب) تبصره (۱۱) قانون بودجه ۱۳۸۴ را به حساب بستانکار دولت (خزانه) منظور نماید.

ماده ۱۰- شرکت مکلف است به ازای استخراج و فروش هر متر مکعب گاز طبیعی مبلغ ۹۱ ریال تا مبلغ ۱۰۱۶۸/۲ میلیارد ریال به حساب بستانکار قطعی خزانه منظور و با علی‌الحساب ۲/۸ درصدی ارزش نفت خام تولیدی که براساس ماده (۶) قرارداد به طور علی‌الحساب به بستانکار حساب دولت (خزانه) منظور شده، تسویه نماید.

ماده ۱۱- شرکت مکلف است صد در صد وجوه حاصل از صادرات نفت خام را به ترتیب مورد عمل در سال ۱۳۸۳ پس از ایفای تعهدات سررسید شده قراردادهای بیع متقابل نفتی به عنوان علی‌الحساب پرداخت‌های موضوع ماده (۶) این قرارداد به طور مستقیم از طریق بانک مرکزی به حساب درآمد عمومی کشور ردیف‌های ۸-۲۱۰۱۰۴ قسمت سوم قانون بودجه سال ۱۳۸۴ واریز نماید.

ماده ۱۹- مبالغ بستانکاری و بدهکاری دولت (خزانه) و متقابلاً بدهکاری و بستانکاری شرکت که به موجب این قرارداد ایجاد می‌شود مطابق آیین‌نامه اجرایی جزء (۱۰) بند (د) مصوبه هیئت وزیران^(۲) تسویه می‌شود.

۱- این قرارداد در اجرای مفاد بند (د) تبصره (۱۱) قانون بودجه سال ۱۳۸۴ به تصویب هیئت وزیران رسید.

۲- طبق ماده (۸) مصوبه مذکور، اضافه دریافتی خزانه‌داری کل کشور در چارچوب مقررات بند (د) تبصره (۱۱) با اعلام خزانه از محل موجودی حساب ذخیره ارزی برداشت و ضمن پرداخت به این شرکت به صورت ارزی یا ریالی با آن تسویه حساب خواهد شد. مانده بستانکاری حساب خزانه‌داری کل کشور از شرکت ملی نفت ایران در پایان سال ۱۳۸۴ به صورت ارزی یا ریالی، پس از وصول باید به حساب سپرده ریالی دولت به نام خزانه‌داری کل کشور نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران واریز گردد. برداشت از این حساب منحصراً با تصویب مجلس شورای اسلامی میسر است.

میانگین قیمت نفت خام صادراتی کشور (دلار)			براساس گزارش دریافتی از وزارت نفت، میانگین قیمت فروش هر بشکه نفت خام صادراتی ایران در سال مورد بررسی در حدود ۵۱/۶۵ دلار و متوسط صادرات نفت خام در حدود ۲۳۷۴/۶ هزار بشکه در روز بود. مجموع درآمد ارزی حاصل از صادرات نفت خام در سال ۱۳۸۴ بالغ بر ۴۰۷۸۶/۷ میلیون دلار بود که در مقایسه با رقم مصوب بودجه و متمم‌های آن به میزان ۱۸۷۹۵ میلیون دلار، حاکی از مازاد تحقق به میزان ۲۱۹۹۱/۷ میلیون دلار است. در سال ۱۳۸۳، میانگین قیمت هر بشکه نفت خام صادراتی حدود ۳۵/۸۱ دلار، متوسط صادرات نفت خام معادل ۲۵۵۰/۷ هزار بشکه در روز و کل درآمد ارزی حاصل از صادرات نفت خام معادل ۳۱۵۰۶/۳ میلیون دلار بود.
سال	۱۳۸۴	۱۳۸۳	
قانون بودجه	۲۸	۲۱	
عملکرد سال	۵۱/۶۵	۲۶/۶۳	

مطابق گزارش وزارت نفت، در سال ۱۳۸۴ علاوه بر صادرات نفت خام، ۱۴۳۵/۷ میلیون دلار فرآورده‌های نفتی و میعانات گازی به منظور معاوضه با فرآورده‌های مورد نیاز به خارج از کشور صادر شد^(۱). همچنین طبق گزارش مذکور، در خصوص صادرات نفت خام به

۱- براساس بند (ت) تبصره (۱۱) قانون بودجه سال ۱۳۸۴، در صورتی که شرکت ملی نفت ایران برحسب ضرورت، تمام یا قسمتی از فرآورده‌های نفتی مازاد و میعانات گازی صادر شده را به جای فروش در خارج معاوضه نماید، موظف است مقدار و ارزش فرآورده‌های معاوضه شده را در پایان هر ماه به خزانه و کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات و انرژی مجلس شورای اسلامی اعلام نماید.

منظور معاوضه با بنزین، به استناد متمم اول بودجه سال ۱۳۸۴، مبلغ ۲۴۹۳/۵ میلیون دلار صادر شد که ۴۰۳/۵ میلیون دلار آن از محل ۷/۳ درصد سهم شرکت ملی نفت ایران بود.

کادر شماره ۷- واردات بنزین در سال ۱۳۸۴

مطابق بند (خ) تبصره (۱۱) قانون بودجه سال ۱۳۸۴، به شرکت ملی نفت ایران اجازه داده شد در سال ۱۳۸۴ در مقابل صادرات نفت خام و معاوضه آن، نسبت به واردات بنزین مورد نیاز کشور اقدام نماید. بدین منظور، مبلغ ۱۵۰۰ میلیون دلار از محل موجودی حساب ذخیره ارزی برای واردات بنزین در نظر گرفته شد. طبق مصوبه هیئت وزیران^(۱)، معادل ۴۷۵ میلیون دلار (۴۱۸۰ میلیارد ریال) از رقم مذکور به تسویه بدهی دولت با بانک مرکزی بابت واردات بنزین در سال ۱۳۸۳ و مابقی معادل ۱۰۲۵ میلیون دلار (۹۴۶۳ میلیارد ریال) به واردات بنزین در سال جاری اختصاص یافت. عملکرد رقم مذکور در سال ۱۳۸۴ مبلغ ۱۴۰۰ میلیون دلار بود. همچنین مطابق متمم اول بودجه سال ۱۳۸۴، مبلغ ۲۵۹۱ میلیون دلار از محل مازاد درآمد نفت برای واردات بنزین در نظر گرفته شد که مبلغ ۲۴۹۳/۵ میلیون دلار عملکرد داشت.

۱- موضوع تصویبنامه شماره ۳۲۸۴۵/ت/۵۴۷۹ هـ مورخ ۱۳۸۴/۲/۱۸ هیئت وزیران

در سال ۱۳۸۴، پرداخت بابت تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (پرداخت‌های عمرانی) معادل ۱۱۷۶۳۸/۷ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل حدود ۶۲/۷ درصد افزایش و در مقایسه با رقم مصوب بودجه ۸۵/۰ درصد تحقق داشت. رشد قابل توجه ردیف‌های «پرداخت تملک دارایی‌های سرمایه‌ای - ملی - مستقر در مرکز» و «پرداخت اعتبار ردیف‌ها و تبصره‌ها» در سال ۱۳۸۴ نسبت به سال قبل، از جمله علل رشد تملک دارایی‌های سرمایه‌ای نسبت به سال قبل بود. همچنین عدم تحقق ۶۳/۳ درصدی «مابه‌التفاوت نرخ ارز کالاهای یارانه‌ای» و عدم تحقق ۱۶/۸ درصدی ردیف «تملك دارایی‌های سرمایه‌ای استانی» از جمله علل اصلی عدم تحقق قابل توجه رقم تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در سال مورد بررسی بود. از مجموع پرداخت‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، ۹۸۹۹۷/۷ میلیارد ریال (۸۴/۲ درصد) بابت تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی و ۱۸۶۴۰/۹ میلیارد ریال (۱۵/۸ درصد) بابت تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استانی بود^(۱). نسبت عملکرد هر یک از ردیف‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی و استانی به ارقام مصوب مربوط در سال ۱۳۸۴ به ترتیب ۸۵/۳ و ۸۳/۲ درصد بود.

در سال ۱۳۸۴، براساس حکم ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (مصوب سال ۱۳۸۰) و حکم بند (خ) تبصره (۶) قانون بودجه سال ۱۳۸۴^(۲)، مبلغ ۶۹۰۲ میلیارد ریال بابت تسریع در عملیات بازسازی مناطق زلزله‌زده بهم، پیش‌آگاهی‌ها، پیشگیری، امداد رسانی و بازسازی و نوسازی مناطق آسیب‌دیده از حوادث غیر مترقبه و زلزله به دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط پرداخت شد. رقم پرداختی در سال ۱۳۸۳ معادل ۶۴۱۵/۳ میلیارد ریال بود.

نسبت پرداختی بابت تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای شامل فروش نفت، در سال ۱۳۸۳ معادل ۴۷/۸ درصد بود. این نسبت در سال ۱۳۸۴ به ۶۲/۸ درصد بالغ گردید. در سال ۱۳۸۴، سهم پرداخت‌های هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای از مجموع پرداخت‌های دولت به ترتیب حدود ۷۰/۳ و ۲۵/۰ درصد بود. نسبت‌های مزبور در سال ۱۳۸۳ به ترتیب معادل ۶۹/۱ و ۲۱/۵ درصد بود.

۱- در سال مورد بررسی، تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استانی نسبت به سال قبل از رشد ۹۰/۸ درصدی برخوردار بود که ناشی از لحاظ نمودن بخشی از اعتبارات موضوع بند (چ) تبصره (۲) قانون بودجه سال ۱۳۸۴ (استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی برای طرح‌های عمرانی) در قسمت اعتبارات استانی بود.
۲- طبق ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، به دولت اجازه داده شد که برای پیش‌آگاهی‌ها، پیشگیری، امداد رسانی و بازسازی مناطق آسیب‌دیده از حوادث غیر مترقبه اعتبار مورد نیاز را در لوابیح بودجه سالانه منظور نماید. همچنین به موجب بند (خ) تبصره (۶) قانون بودجه سال ۱۳۸۴، به دولت اجازه داده شد به منظور تسریع در عملیات بازسازی مناطق زلزله‌زده شهرستان بهم، اجرای طرح‌های مربوط به امور زیربنایی و طرح‌های خدماتی و اجتماعی، کمک به احداث پروژه‌های شهرسازی و بازسازی پروژه‌های مهم کشاورزی، صنعتی و آثار تاریخی، پرداخت کمک بلاعوض یا تسهیلات برای بازسازی منازل مسکونی و واحدهای صنفی و مشاغل آسیب‌دیده و پرداخت سهم‌الشرکه بانک جهانی معادل نیم درصد بودجه عمومی سال ۱۳۸۴ را هزینه کند.

در سال ۱۳۸۴، با توجه به ارقام واگذاری و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای که به ترتیب معادل ۱۸۷۲۹۴/۵ و ۱۱۷۶۳۸/۷ میلیارد ریال بود، خالص واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای به ۶۹۶۵۵/۹ میلیارد ریال رسید که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل (به میزان ۷۹۱۰۶/۷ میلیارد ریال) حدود ۱۱/۹ درصد کاهش داشت و در مقایسه با رقم مصوب بودجه نیز حدود ۱۸/۳ درصد بیشتر تحقق یافت.

مصارف بودجه عمومی دولت

(به استثنای پرداخت‌های اختصاصی و بدون احتساب رقم یارانه حامل‌های انرژی)

(میلیارد ریال)

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال				
	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۲		
۷۰/۳	۶۹/۱	۴۲/۷	۳۰/۱	۳۳۰۸۸۴/۱	۲۳۱۹۲۳/۱	۱۷۸۲۵۵/۲	پرداخت‌های هزینه‌ای (جاری)
۲۵/۰	۲۱/۵	۶۲/۷	-۲/۰	۱۱۷۶۳۸/۷	۷۲۳۰۶/۳	۷۳۷۹۹/۷	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای
۴/۸	۹/۴	-۲۸/۶	۳۰/۴	۲۲۴۶۷/۳	۳۱۴۶۴/۶	۲۴۱۳۶/۹	تملك دارایی‌های مالی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۴۰/۳	۲۱/۵	۴۷۰۹۹۰/۱	۳۳۵۶۹۴/۰	۲۷۶۱۹۱/۹	جمع

کادر شماره ۸ - حساب ذخیره ریالی

مطابق بند (پ) ماده واحده قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور، مقرر گردید به منظور حصول اطمینان از تخصیص به موقع و کامل اعتبارات بودجه عمومی دولت، مبالغ مندرج در جدول شماره (۲۲) موضوع بند (ذ) تبصره (۱) و بند (چ) تبصره (۷) قانون بودجه تحت عنوان «حساب ذخیره ریالی» نگهداری شود. حساب مذکور برای اولین بار در قانون بودجه سال ۱۳۸۴ پیش‌بینی گردید تا محلی برای نگهداری وصولی‌های احتمالی بودجه باشد تا در صورت عدم تحقق منابع بودجه عمومی با رعایت مراحل قانونی به مصرف برسد. منابع پیش‌بینی شده حساب مذکور عبارت بود از:

- ۱- مبلغ ۱۰۰۰۰ میلیارد ریال درآمد حاصل از فروش ساختمان‌ها و امکانات منقول دستگاه‌های اجرایی که در تهران واقع شده و فعالیت اصلی آنها در مراکز استان‌ها یا شهرستان‌ها می‌باشد (موضوع بند (ذ) تبصره (۱))
- ۲- مبلغ ۱۰۰۰۰ میلیارد ریال درآمد حاصل از واردات خودرو (موضوع بند (چ) تبصره (۷)).

در سال ۱۳۸۴ برای حساب مذکور هیچ عملکردی از سوی وزارت امور اقتصادی و دارایی گزارش نگردید.

۱۱-۴-۱- تراز عملیاتی و سرمایه‌ای بودجه عمومی دولت

در سال ۱۳۸۴، مجموع تراز عملیاتی و خالص واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای با ۶۰۸۵۳/۴ میلیارد ریال کسری مواجه گردید که در مقایسه با رقم کسری سال قبل به میزان ۴۹۲۲۹/۲ میلیارد ریال، حدود ۲۳/۶ درصد افزایش و در مقایسه با رقم مصوب بودجه ۷۱/۵ درصد تحقق داشت. کسری مزبور عمدتاً از طریق برداشت از حساب ذخیره ارزی و فروش اوراق مشارکت تامین گردید.

در سال ۱۳۸۴، نسبت کسری تراز عملیاتی و سرمایه‌ای دولت به تولید ناخالص داخلی معادل ۳/۶ درصد بود که در مقایسه با نسبت مزبور در سال قبل (به میزان ۳/۶ درصد) ثابت ماند.

۱۱-۵- واگذاری و تملک دارایی‌های مالی

در سال ۱۳۸۴، واگذاری دارایی‌های مالی شامل استفاده از منابع خارجی و داخلی ۸۳۳۲۰/۷ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل ۳/۳ درصد رشد و در مقایسه با رقم مصوب ۲۷/۹ درصد عدم تحقق داشت. عدم تحقق مذکور عمدتاً ناشی از روند بسیار کند خصوصی‌سازی در سال ۱۳۸۴ و تحقق اندک استفاده از منابع خارجی بود. در سال مورد بررسی، معادل ۹۹/۲ درصد از

مجموع واگذاری دارایی‌های مالی از محل منابع داخلی و تنها ۰/۸ درصد از محل منابع خارجی صورت گرفت. نسبت‌های مذکور در سال قبل به ترتیب ۹۹/۶ و ۰/۴ درصد بود.

در سال مورد بررسی، استفاده از منابع داخلی شامل فروش اوراق مشارکت، دریافت اصل وام‌های داخلی دولت، برگشتی از پرداخت‌های سال‌های قبل و استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی افزایش یافت و از ۸۰۴۰۶/۳ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ با حدود ۲/۸ درصد افزایش به ۸۲۶۹۴/۴ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۴ رسید. فروش اوراق مشارکت به میزان ۶۸۳۴/۹ میلیارد ریال، برگشتی از پرداخت‌های سال‌های قبل به میزان ۳۰۷۳/۰ میلیارد ریال، دریافت اصل وام‌های داخلی دولت به میزان ۱۶۱۶/۶ میلیارد ریال و استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی به میزان ۶۹۳۸۳/۳ میلیارد ریال، منابع اصلی تامین مالی داخلی بودجه دولت در سال ۱۳۸۴ بود. از مجموع استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی، ۴۲۲۸۹/۱ میلیارد ریال به تامین مالی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، ۱۴۵۵۳/۵ میلیارد ریال به بازپرداخت تسهیلات خارجی و ۱۲۵۴۰/۸ میلیارد ریال به واردات بنزین اختصاص یافت.

در سال ۱۳۸۴، مبلغ ۶۸۳۴/۹ میلیارد ریال اوراق مشارکت دولت به فروش رسید^(۱) که در حدود ۸/۲ درصد از رقم واگذاری دارایی‌های مالی را تشکیل می‌داد. مبلغ مزبور در مقایسه با رقم مشابه سال قبل ۴۴/۶ درصد کاهش داشت^(۲).

در قانون بودجه سال ۱۳۸۴، مبلغ ۳۰۰۰۰ میلیارد ریال وصولی از محل واگذاری شرکت‌های دولتی پیش‌بینی گردید که ۲۵۰۰۰ میلیارد ریال آن (طبق بند (ت) تبصره (۸) قانون بودجه سال ۱۳۸۴) بابت پرداخت بدهی دولت به سازمان بازنشستگی کشوری، سازمان تامین اجتماعی، صندوق ذخیره فرهنگیان، آستان قدس رضوی، شهرداری‌ها بابت بدهی‌ها تا پایان سال ۱۳۷۷ و شرکت‌های اتوبوسرانی شهری وابسته به شهرداری‌ها بابت بدهی آنها به سازمان تامین اجتماعی، سازمان بیمه خدمات درمانی، صندوق ذخیره بسیجیان و صندوق تامین اجتماعی نیروهای مسلح به صورت جمعی - خرجی بود. همچنین ۵۰۰۰ میلیارد ریال بابت فروش سهام شرکت‌های دولتی براساس ماده (۸) قانون برنامه چهارم توسعه بود که می‌بایست به خزانه دولت واریز می‌گردید. در سال ۱۳۸۴، عملکرد وصولی از محل واگذاری شرکت‌های دولتی (موضوع بند (ت) تبصره (۸)) مبلغ ۴۲۴ میلیارد ریال و وصولی از محل واگذاری سهام شرکت‌های دولتی موضوع ماده (۸) قانون برنامه چهارم مبلغ ۱۳۶۲/۶ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل ۵۱/۶ درصد کاهش داشت و در مقایسه با رقم مصوب ۷۲/۷ درصد عدم تحقق نشان داد.

در این سال علاوه بر واگذاری سهام متعلق به دولت بر مبنای قانون برنامه چهارم توسعه توسط سازمان خصوصی‌سازی، سهام دولتی بر مبنای آیین‌نامه سهام عدالت (مصوب ۱۳۸۴/۱۱/۱۷) نیز توسط سازمان مزبور واگذار گردید. در این خصوص فعالیت‌های متنوعی توسط سازمان خصوصی‌سازی صورت گرفت که از آن جمله می‌توان به تشکیل دبیرخانه مرکزی سهام عدالت، پیشنهاد اساسنامه شرکت واسط (شرکت کارگزاری سهام عدالت) به هیئت وزیران، آغاز اجرای فاز اول از مرحله اول واگذاری سهام به افراد مشمول طرح^(۳) و انعقاد قرارداد فروش سهام عدالت با شرکت‌های تعاونی عدالت چهار استان کشور اشاره نمود.

براساس گزارش سازمان خصوصی‌سازی، در سال ۱۳۸۴ مبلغ ۴۲۶۳/۱ میلیارد ریال از سهام شرکت‌های دولتی واگذار گردید که ۵۲۶/۸ میلیارد ریال (۱۲/۴ درصد) آن به صورت فروش سهام در بورس، ۳۱۱/۱ میلیارد ریال (۷/۳ درصد) به صورت مزایده و ۳۴۲۵/۲ میلیارد ریال (۸۰/۳ درصد) به صورت واگذاری سهام عدالت بود.

۱- طبق جزء (۱) بند (الف) تبصره (۱) قانون بودجه سال ۱۳۸۴، به هیئت وزیران اجازه داده شد برای تسریع در اجرای عملیات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای انتفاعی مندرج در پیوست شماره (۱) قانون مذکور در سال ۱۳۸۴ تا مبلغ ۷۰۰۰ میلیارد ریال اوراق مشارکت منتشر و وجوه حاصل را به درآمد عمومی دولت واریز نماید.
 ۲- کاهش تدریجی فروش اوراق مشارکت طی سال‌های برنامه از فرض جداول پیوست برنامه چهارم توسعه می‌باشد.
 ۳- فاز اول از مرحله اول واگذاری سهام عدالت عبارت است از واگذاری سهام به افراد واجد اولویت دریافت سهام عدالت که از نظر طبقه‌بندی درآمدی جزء سه دهک پایین درآمدی (شامل افراد تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی، سازمان بهزیستی و رزمندگان فاقد درآمد در چهار استان سیستان و بلوچستان، ایلام، کهگیلویه و بویراحمد و خراسان جنوبی) می‌باشند.

در سال ۱۳۸۴، تملک دارایی‌های مالی معادل ۲۲۴۶۷/۳ میلیارد ریال بود که در مقایسه با سال قبل ۲۸/۶ درصد کاهش و در مقایسه با رقم بودجه مصوب ۵۳/۴ درصد تحقق یافت. بخش عمده رقم مذکور به میزان ۱۴۵۵۳/۵ میلیارد ریال به بازپرداخت تعهدات ارزی (معادل ۱/۶ میلیارد دلار) اختصاص یافت. در سال مورد بررسی، مبلغ ۳۸۱۳ میلیارد ریال بابت بازپرداخت بدهی دولت به صندوق‌های بیمه و بازنشستگی و مبلغ ۱۷۳۴/۳ میلیارد ریال بابت سایر اقلام پرداخت شد. موجودی حساب منابع بودجه عمومی دولت نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در پایان سال ۱۳۸۴ در حدود ۲۳۶۶/۵ میلیارد ریال بود که در بخش تملک دارایی‌های مالی تحت عنوان «موجودی حساب منابع بودجه عمومی دولت - حساب‌های خاص» طبقه‌بندی گردید. این مبلغ شامل موجودی حساب موضوع بند (چ) تبصره (۲) قانون بودجه ۱۳۸۴ به میزان ۲۳۳۹/۴ میلیارد ریال، موجودی فروش اوراق مشارکت موضوع بند (الف) تبصره (۱) قانون بودجه ۱۳۸۴ به میزان ۲۶/۶ میلیارد ریال و موجودی منابع قانون متمم اول بودجه سال ۱۳۸۴ به میزان ۰/۵ میلیارد ریال بود.

۱۱-۵-۱- خالص واگذاری دارایی‌های مالی

با توجه به ارقام واگذاری و تملک دارایی‌های مالی به ترتیب به میزان ۸۳۳۲۰/۷ و ۲۲۴۶۷/۳ میلیارد ریال، خالص واگذاری دارایی‌های مالی در سال ۱۳۸۴ مبلغ ۶۰۸۵۳/۴ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل ۲۳/۶ درصد افزایش و در مقایسه با رقم مصوب بودجه ۷۱/۵ درصد تحقق داشت. رقم مزبور جهت تامین مالی کسری تراز عملیاتی و سرمایه‌ای استفاده گردید.

۱۱-۶- حساب ذخیره تعهدات ارزی

در سال ۱۳۸۴، مانده بدهکار حساب ذخیره تعهدات ارزی به میزان ۱۶۴/۶ میلیارد ریال نسبت به پایان سال قبل افزایش یافت. مانده بدهکار حساب مذکور که به دلیل بازپرداخت بخشی از بدهی دولت به بانک مرکزی طی سال‌های ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۱ کاهش یافته بود در سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۴ مجدداً افزایش یافت. افزایش یاد شده در رابطه با معافیت‌های جدیدی بود که بنا بر قانون بودجه سال ۱۳۸۰ در خصوص مابه‌التفاوت گشایش اعتبارات اسنادی با نرخ‌های کمتر از نرخ ارز شناور در نظر گرفته شد. این معافیت‌ها به تصویب کمیته اصلی بند (ج) تبصره (۲۹) قانون بودجه سال ۱۳۸۰ رسیده و از طریق حساب مذکور تامین مالی گردید. مانده بدهکار حساب ذخیره تعهدات ارزی در پایان سال ۱۳۸۴ به میزان ۳۶۱۲۰/۳ میلیارد ریال بود. با احتساب رقم افزایش در مانده بدهکار حساب ذخیره تعهدات ارزی که نوعی بدهی دولت به بانک مرکزی تلقی می‌شود، کسری تراز عملیاتی و سرمایه‌ای تعدیل شده دولت در سال ۱۳۸۴ معادل ۶۱۰۱۸ میلیارد ریال می‌گردد.

۱۱-۷- ارقام خارج بودجه‌ای سال ۱۳۸۴

طبق روال سنوات گذشته، در سال ۱۳۸۴ نیز برخی مخارج دولت به صورت خارج بودجه‌ای صورت گرفت. مخارج خارج بودجه‌ای مصارفی هستند که اگرچه دارای احکام قانونی می‌باشند، لیکن در سقف کلی مصارف بودجه لحاظ نشده‌اند. در سال مورد بررسی، علاوه بر افزایش مانده بدهکار حساب ذخیره تعهدات ارزی، سایر مصارف خارج بودجه‌ای دولت به قرار زیر بوده است:

الف - در اجرای بند (د) تبصره (۳) قانون بودجه سال ۱۳۸۴^(۱)، برای اجرای طرح‌های آبی مرزی کشور مبلغ ۱۵۰۰ میلیارد ریال اوراق مشارکت منتشر شد و وجوه حاصل، خارج از ارقام بودجه برای مصرف طرح‌های یاد شده اختصاص یافت.

۱- طبق بند (د) تبصره (۳) قانون بودجه سال ۱۳۸۴، در اجرای بند (د) ماده (۱۷) قانون برنامه چهارم توسعه مبلغ ۱۵۰۰ میلیارد ریال از محل فروش اوراق مشارکت در اختیار وزارت نیرو قرار می‌گیرد تا جهت اجرای طرح‌های آبی مرزی و بهره‌برداری سریع از حق‌آبه جمهوری اسلامی ایران اختصاص یابد.

ب - در اجرای قانون اصلاح ماده (۶۰) قانون برنامه سوم مصوب ۱۳۸۴/۲/۱۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام^(۱)، تا پایان شهریور ماه ۱۳۸۴ مبلغ ۸۳۷۶/۲ میلیارد ریال از بانک مرکزی وصول و خارج از بودجه مصوب سال ۱۳۸۴ به دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط پرداخت شد (در جداول این گزارش، رقم مذکور از یک طرف به ردیف سایر استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی و از طرف دیگر به ردیف تملک دارایی‌های سرمایه‌ای سال ۱۳۸۳ افزوده شده است).

ج - در اجرای بند (ح) تبصره (۲) قانون بودجه سال ۱۳۸۴^(۲) و مصوبه هیئت وزیران در این خصوص، مبلغ ۳۰۰ میلیون دلار از محل موجودی حساب ذخیره ارزی به صورت اعتبار دولتی به عنوان سرمایه‌گذاری دولت در اختیار شرکت سهامی راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران (۱۵۰ میلیون دلار) و شرکت سهامی هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران - هما (۱۵۰ میلیون دلار) برای نوسازی و خرید ناوگان ریلی و هوایی قرار گرفت.

د - در اجرای جزء (۸) بند (د) تبصره (۱۱) قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور^(۳) و مصوبه هیئت وزیران در این خصوص، مبلغ ۶۸۱ میلیون دلار (معادل ۶۱۶۵ میلیارد ریال) بابت تسویه بخشی از حساب دولت و شرکت ملی نفت ایران از حساب ذخیره ارزی برداشت شد و در اختیار شرکت مذکور قرار گرفت.

۱- طبق قانون الحاق یک تبصره به ماده (۱) قانون اصلاح ماده (۶۰) و جدول شماره (۲) قانون برنامه سوم توسعه و اصلاح قانون بودجه سال ۱۳۸۳ (مصوب ۱۳۸۴/۲/۱۷)، دولت اجازه یافت به منظور استمرار روند اجرایی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای معادل ریالی ۹۴۰ میلیون دلار از حساب ذخیره ارزی برداشت کند.

۲- طبق بند (ح) تبصره (۲) قانون بودجه سال ۱۳۸۴، به دولت اجازه داده شد به منظور نوسازی ناوگان حمل و نقل مبلغ ۱۵۰ میلیون دلار برای نوسازی ناوگان هوایی دولتی و ۱۵۰ میلیون دلار برای نوسازی ناوگان ریلی به صورت اعتبار دولتی به عنوان سرمایه‌گذاری دولت در اختیار سازمان‌های مربوط قرار دهد.

۳- مطابق جزء (۸) بند (د) تبصره (۱۱) قانون بودجه سال ۱۳۸۴، اضافه دریافتی دولت در سال ۱۳۸۴ در چارچوب مقررات بند مذکور از شرکت ملی نفت ایران از محل موجودی حساب ذخیره ارزی دولت قابل برداشت و تسویه است.